

Mirosława Zakrzewska-Dubasowa, Marek Mądzik

Sprawozdanie z działalności Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego za okres od 26 czerwca 1980 do 21 października 1982

Rocznik Lubelski 25-26, 225-229

1983-1984

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI LUBELSKIEGO ODDZIAŁU
POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO
ZA OKRES OD 26 CZERWCA 1980 DO 21 PAŹDZIERNIKA 1982 R.**

Walne zebranie sprawozdawczo-wyborcze Lubelskiego Oddziału PTH odbyło się w dniu 26 czerwca 1980 r. Wybrane zostały na nim władze Oddziału — Zarząd i Komisja Rewizyjna. Pierwsze posiedzenie konstituujące Zarządu zakończyło się wyborem prezesa w osobie prof. dr hab. Mirosławy Zakrzewskiej-Dubasowej i sekretarza — dr. Marka Mądziaka. Następne posiedzenie Zarządu odbyło się 30 czerwca 1980 r. z udziałem wiceprezesa Zarządu Głównego PTH, prof. dr. Kazimierza Myślińskiego. Dokonano na nim podziału dalszych funkcji w sposób następujący:

prezes: prof. dr hab. Mirosława Zakrzewska-Dubasowa,
wiceprezysi: dr Adam Andrzej Witusik i doc. dr hab. Stanisław Litak,
sekretarz: dr Marek Mądzik,
skarbnik: dr Bronisław Mikulec,

oraz członkowie Zarządu: mgr Ireneusz Caban, mgr Franciszek Cieślak, prof. dr Jan Dobrzański, doc. dr hab. Albin Koprucki, doc. dr hab. Zygmunt Mańkowski, mgr Henryk Wąsowicz, dr Mieczysław Wieliczko, dr Krystyna Wróbel-Lipowa, mgr Ludwik Zabielski.

Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco: przewodniczący — mgr inż. Henryk Gawarecki, sekretarz — mgr Feliksa Pomarańska, członkowie: dr Czesław Rajca, dr Henryk Sadaj, doc. dr hab. Eugeniusz Wiśniowski.

W okresie sprawozdawczym działalność Lubelskiego Oddziału PTH i jego Zarządu skupiała się wokół następujących zadań:

1) W zakresie spraw organizacyjnych zamierzano dokonać wyrównania zaległości w opłaceniu składek członkowskich oraz zwiększyć liczbę członków Oddziału, rekrutując nowych członków zwłaszcza spośród pracowników Instytutu Historii UMCS i Zakładu Historii KUL, którzy nie należeli do PTH, nauczycieli historii w szkołach średnich Lublina, pracowników bibliotek naukowych w mieście itp.

2) W zakresie upowszechniania wiedzy historycznej zorganizować szereg cykli odczytów i posiedzeń naukowych:

a) cykl spotkań autorskich, poświęcony prezentacji najnowszych publikacji pracowników naukowych lubelskiego środowiska,

b) cykl spotkań o tematyce polonijnej, pomysłany jako prezentacja badań członków Oddziału nad zbiorowościami polonijnymi,

c) posiedzenia naukowe, na których młodzi historycy lubelskiego środowiska przedstawiliby swoje osiągnięcia badawcze.

3) W zakresie działalności naukowej i wydawniczej: regularne wydawanie organu naukowego Oddziału — „Rocznika Lubelskiego”, kontynuowanie prac nad III tomem *Dziejów Lublina*, monografią Tomaszowa Lubelskiego oraz kontynuacja prac redakcyjnych nad wydaniem monografii Bełżyc i Opola Lubelskiego.

Wymienione zadania i kierunki pracy były przedmiotem działań Zarządu i jego komisji w okresie kadencji.

SPRAWY ORGANIZACYJNE

W chwili obecnej Oddział skupia ewidencyjnie 91 członków. Są to przede wszystkim pracownicy obu uniwersytetów, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego, Muzeum na Majdanku i w mniejszym stopniu, poza profesjonalistami, miłośnicy historii z Lublina i województwa. W okresie kadencji zmarło dwóch członków Oddziału: prof. dr Juliusz Willaume, długoletni członek naszego Towarzystwa, prezes i wiceprezes Zarządu Oddziału w latach 1958—1962, członek Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Lubelskiego”, członek Zarządu Oddziału w latach 1962—1964, oraz red. Leszek Siemion, badacz i popularyzator najnowszych dziejów Lubelszczyzny, zwłaszcza ruchu oporu w okresie II wojny światowej.

Od kilku już lat liczba członków Oddziału pozostaje mniej więcej na tym samym poziomie. Jest to zjawisko dość niepokojące, tym bardziej że obserwuje się brak zainteresowania pracami Oddziału ze strony najmłodszych pracowników obu uczelni, studentów ostatnich lat studiów, członków kół naukowych itp.

Istnieją też poważne trudności w systematycznym gromadzeniu składek. O ile jeszcze w roku 1980 regularnie opłacało składki 50 członków Oddziału (zaległości za 1 rok miało 16 członków, a 25 członków zalegało ze składkami za 2 lata i więcej), to w 1981 r. w terminie składki opłaciło już tylko 23 członków (zaległości za 1 rok miało 22 członków, a za 2 lata i więcej — 29). Pewien wpływ na taki stan rzeczy, zwłaszcza w odniesieniu do ostatniego okresu, miał fakt zawieszenia po 13 grudnia 1981 r. działalności PTH, której wznowienie nastąpiło dopiero w początkach września 1982 r.

W okresie całej kadencji Zarząd pracował kolektywnie. Ogółem odbyło się 7 posiedzeń, na których omawiano m.in. następujące sprawy: podział czynności między poszczególnych członków Zarządu, założenia planu pracy Oddziału na lata 1980—1982, problemy wydawnicze („Rocznik Lubelski” i inne), sprawy odczytowe, sprawozdania roczne z działalności Oddziału, przebieg olimpiad historycznych itp. Frekwencja na zebraniach Zarządu była na ogół zadowolająca, chociaż byli i tacy jego członkowie, którzy ani razu nie uczestniczyli w posiedzeniach.

Na przełomie lat 1981/82 — po decyzji o zawieszeniu działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego — spadły na Zarząd Oddziału nowe obowiązki, wynikające z tej sytuacji. Na mocy decyzji dyrektora Instytutu Historii PAN, który w tym okresie przejął opiekę nad PTH — prezes Oddziału został pełnomocnikiem do spraw zabezpieczenia majątku Oddziału Lubelskiego. Dzięki życzliwości i pomocy dyrektora WAPL mgr. Franciszka Cieślaka zabezpieczono skromny majątek Towarzystwa — księgozbiór, który dotychczas był przechowywany w mieszkaniu prywatnym (u mec. Jerzego Zaremby), wydawnictwa Oddziału oraz meble — w pomieszczeniach WAPL.

SPRAWY WYDAWNICZE

W okresie sprawozdawczym ukazał się drukiem tom XXII „Rocznika Lubelskiego”, poświęcony tematycznie 150-tej rocznicy powstania listopadowego. Do druku przyjęty został tom XXIII/XXIV (o obj. 17 ark. aut.), kolejny tom, XXV/XXVI, znajduje się w opracowaniu redakcyjnym i w niedługim czasie zostanie przekazany Wydawnictwu Lubelskiemu. Środki finansowe, dzięki życzliwej postawie Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, zostały na wydanie tych tomów zabezpieczone.

Poważnie zaawansowane są prace nad monografią Tomaszowa Lubelskiego, pod redakcją dr. Ryszarda Szczygła. Większość autorów oddała teksty rozdziałów, do końca bieżącego roku wypłynie ostatnia część monografii poświęcona okresowi Polski Ludowej. Inne, dawniejsze inicjatywy wydawnicze (Bełżyce, Opole Lubelskie) winny być kontynuowane. Zarząd Oddziału na posiedzeniu w dniu 29 grudnia 1980 r.

podjął decyzję o wydaniu materiałów z tych sesji małą poligrafią. Redakcji materiałów z sesji w Bełżycach podjął się dr Henryk Gmiterek, a materiałów z sesji w Opolu Lubelskim — red. Ludwik Zabielski. Ze względu na duże trudności, m. in. kłopoty poligraficzne, limity finansowe, a także zawieszenie działalności Oddziału na spory okres czasu, redaktorom niewiele udało się dokonać w tej materii. Niewątpliwie jednak należy kontynuować prace i doprowadzić do wydrukowania owych materiałów.

DZIAŁALNOŚĆ ODCZYTOWA

W okresie sprawozdawczym odbyło się ogółem osiem posiedzeń naukowych, na których członkowie Oddziału przedstawili rezultaty swoich badań naukowych. Zgodnie z założeniami przyjętego planu byli to przede wszystkim młodzi pracownicy nauki, ale też wygłaszali odczyty inni członkowie naszego Towarzystwa. Na posiedzeniach wystąpili z referatami (w kolejności wygłaszania): prof. dr Tadeusz Mencil, mgr Andrzej Konstankiewicz, dr Anna Sochacka, dr Marian Chachaj, mgr Zofia Gołębiowska, dr Henryk Gmiterek. Z okazji 150-lecia powstania listopadowego odbyło się, poprzedzone informacją w miejscowej prasie, uroczyste posiedzenie naukowe Oddziału, na którym referaty wygłosili: prof. dr Tadeusz Mencil (*Spółczesność Lubelszczyzny w powstaniu listopadowym*) oraz dr hab. Jan Ziółek (*Historiografia powstania listopadowego*). Posiedzenia naukowe odbywały się tradycyjnie w pracowni naukowej Wojewódzkiego Archiwum Państwowego.

Pod koniec listopada 1981 r. wznowiono też, wspólnie z Towarzystwem Miłośników Lublina i Lubelskim Domem Kultury, cykl odczytów publicznych pod nazwą „Barwy dawnego Lublina”, cieszący się w poprzednich latach dużym zainteresowaniem miejscowych miłośników historii. Ten nowy cykl zainaugurowało wystąpienie doc. dr. hab. Jana Skarbka z tematem „Lublin w czasach powstania listopadowego”. Zaplanowana seria siedmiu spotkań została przerwana w związku z zawieszeniem prac Oddziału. Wznowienie jej planuje się już w najbliższej przyszłości.

Lubelski Oddział PTH był także współorganizatorem (z Towarzystwem Regionalnym w Tomaszowie Lubelskim) sesji naukowej, która odbyła się w dniach 22—23 maja 1981 r., poświęconej 360-tę rocznicy założenia miasta. Ośmiu członków naszego Oddziału (doc. dr Jan Gurba, dr Adam Andrzej Witusik, dr Ryszard Szczygieł, dr Krystyna Wróbel-Lipowa, dr Stanisław Wiśniewski, dr Marek Mądzik, dr Leszek Piątkowski i doc. dr hab. Zygmunt Mańkowski) przedstawiło podczas tej sesji referaty, wielu innych wzięło udział w dyskusji.

INNE KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI

Zarząd przywiązuje wiele uwagi do uczestnictwa członków Oddziału w pracach różnego rodzaju stowarzyszeń, instytucji, organizacji społecznych i naukowych. W okresie sprawozdawczym lubelscy historycy, członkowie Oddziału, wzięli aktywny udział w obchodach 400-lecia Zamościa w czerwcu 1980 r. Z referatami i komunikatami podczas ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej przez PAN wystąpili w Zamościu: prof. dr Kazimierz Myśliński, prof. dr hab. Ryszard Orłowski, prof. dr hab. Władysław Cwik, doc. dr hab. Albin Koprucki, doc. dr hab. Zygmunt Mańkowski, dr Ryszard Szczygieł i dr Adam A. Witusik. Z okazji 400-lecia miasta dr R. Szczygieł opracował i opublikował *Przywilej lokacyjny Zamościa z 1580 roku*, a pod redakcją A. Kopruckiego i A. A. Witusika ukazał się tom-studiów: *Zamość. Z przeszłości twierdzy i miasta*. Ukazały się także w specjalnym cyklu „Wojenne i rewolucyjne losy Zamościa” — odczyty wygłoszone przez lubelskich historyków.

Znaczny był udział członków Oddziału w pracach Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. W okresie sprawozdawczym wygłosili oni w Komisji Historycznej LTN 27 odczytów naukowych.

Członkowie Oddziału uczestniczyli również w szeregu innych — regionalnych i ogólnopolskich — sesjach popularnonaukowych i naukowych. Na sesji poświęconej dziejom Końskowoli (maj 1982 r.) referaty wygłosili: doc. dr Jan Gurba, dr Anna Sochacka, dr Ryszard Szczygieł, dr Stanisław Wiśniewski, dr Zbigniew Zaporowski. Wielu naszych członków włączyło się w obchody 100 rocznicy polskiego ruchu robotniczego, kilku przygotowuje referaty i komunikaty w związku z przypadającą w przyszłym roku trzechsetną rocznicą odsieczy wiedeńskiej. Te ostatnie zostaną wygłoszone na sesji naukowej polsko-austriackiej, która odbędzie się w Lublinie w dniach 4—5 listopada 1984 r., a na rocznicę Wiednia w roku przyszłym ukaze się już książka zawierająca materiały z tej sesji.

W okresie kadencji Zarządu odbyły się dwie kolejne olimpiady historyczne. Nad przebiegiem eliminacji szkolnych i okręgowych czuwał Komitet Okręgowy pracujący pod kierownictwem prof. dr. hab. Józefa Szymańskiego i mgr. Piotra Dymmla — sekretarza w 1980 r., a pod kierownictwem prof. dr. hab. Wiesława Śladkowskiego i mgr. Daniela Kołodziej jako sekretarza — w 1981 r. W tych dwóch latach zaznaczył się wyraźny wzrost zainteresowania młodzieży szkolnej problematyką historii. Miało to również wpływ na liczbę uczestników olimpiad historycznych. W 1980 r. w eliminacjach szkolnych uczestniczyło 130 uczniów, do eliminacji okręgowych szkoły wytypowały 89 osób; Komitet Okręgowy po weryfikacji prac dopuścił do dalszych etapów 53 uczestników, z tego do centralnych eliminacji zakwalifikowano 11 osób. W ostatnim roku w eliminacjach szkolnych brało udział 113 uczniów, w okręgowych 59, do zawodów na szczeblu centralnym Komitet Okręgowy zakwalifikował 15 uczestników.

Zarząd na ogół był informowany na bieżąco o przebiegu prac Komitetu Okręgowego. Członkom Komitetu i jury olimpiad w imieniu organizatora eliminacji okręgowych — Zarządu Oddziału — składamy serdeczne podziękowania za poniesiony wkład pracy.

W minionej kadencji — tradycyjnie już — dobrze układały się stosunki z władzami partyjnymi i administracyjnymi miasta i województwa. Informowaliśmy władze o naszych działaniach, przede wszystkim wydawniczych, otrzymywaliśmy też poważną pomoc; zwłaszcza finansową. Owocnie przebiegała także współpraca z Wydawnictwem Lubelskim, dzięki któremu organ naukowy Oddziału ukazuje się w zasadzie regularnie.

Z omówionych powyżej kwestii oraz realizowanych obecnie prac, a także z długotrwałych już kierunków działalności Oddziału nasuwa się zarys działań, jakie Zarząd winien wziąć pod uwagę, rozpoczynając nową kadencję:

1. Okoliczności zbliżających się rocznic: odsieczy wiedeńskiej, powstania styczniowego (w. 1983 r.) i 40-lecia PRL (w 1984 r.) winny być szczególnie zaakcentowane, np. w postaci uroczystych posiedzeń naukowych Oddziału, na których zostaną wygłoszone referaty, ewentualnie posiedzenia te mogą mieć postać dyskusji panelowych.

2. Należałoby podjąć nowe inicjatywy wydawnicze, sięgnąć do dawnych dobrych tradycji wydawniczych PTH; dzięki temu ukazały się przecież nakładem Oddziału takie prace, jak: *Polska w Europie* pod red. prof. dr. H. Zinsa, *Wójt dziedziczny...* prof. dr. K. Myślińskiego, praca zbiorowa *Z dziejów powiatu kraśnickiego* i inne. Należałoby przedyskutować, czy naukowe środowisko lubelskie nie byłoby w stanie podjąć się napisania nowego zarysu dziejów Polski lub dziejów kultury polskiej, lub też podjąć prace nad nową monografią Lublina.

3. W związku z obserwowanym kryzysem świadomości historycznej społeczeństwa należy podjąć szeroką działalność odczytową, zwłaszcza przeznaczoną dla młodzieży. Należy także przemyśleć, jak pomóc nauczycielom historii w pogłębianiu ich wiedzy historycznej.

4. Należy zaktywizować działalność organizacyjną Zarządu oraz komisji.

5. Kontynuować i pogłębiać współpracę z Towarzystwami Regionalnymi (Hrubieszów, Tomaszów Lub.), a także z nowymi Oddziałami PTH w Chełmie i Zamościu.

Kończąc, pragniemy podziękować wszystkim członkom ustępującego Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz tym wszystkim, którzy z całą zyczliwością pomagali w prowadzeniu działalności Oddziału PTH w okresie całej kadencji.

Mirostawa Zakrzewska-Dubasowa
Marek Mądzik

300 LAT STOSUNKÓW POLSKO-AUSTRIACKICH

Polsko-austriacką sesją naukową *Odsiecz wiedeńska i stosunki polsko-austriackie w latach 1683—1982* zainaugurowano uroczyste obchody 300 rocznicy bitwy pod Wiedniem — wydarzenia, które zapoczątkowało zasadnicze zmiany polityczne w Europie środkowo-wschodniej. Sesja odbyła się 4 i 5 listopada 1982 r. w Lublinie. Zorganizowało ją Polonijne Centrum Kulturalno-Oświatowe UMCS w Lublinie oraz Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” w Warszawie. Obok przedstawicieli środowisk naukowych i polonijnych z Austrii w sesji wzięli udział liczni naukowcy z ośrodków krajowych — Lublina, Krakowa, Warszawy, Łodzi, Poznania. Dwudniowe obrady koncentrowały się wokół trzech głównych tematów: odsiecz wiedeńska i jej znaczenie w dziejach Polski i Europy, stosunki polityczne, kulturalne i gospodarcze Polski i Austrii w XVII—XX w., działalność ruchu polonijnego w Austrii. Dorobek sesji, wyrażający się liczbą 23 wygłoszonych referatów i komunikatów, stanowić będzie zawartość specjalnie przygotowywanego wydawnictwa. -

Obrady rozpoczął dr Adam Andrzej Witusik (Lublin) referatem *Jan III Sobieski — zwycięzca spod Wiednia*. Mówca przedstawił majątkowy i polityczny awans rodu Sobieskich, którego pozycja w Rzeczypospolitej od końca XVI w. stale rosła. Następnie omówił karierę Jana Sobieskiego, podkreślając szczególnie jego doświadczenia i sukcesy wojenne. Najwięcej miejsca poświęcił referent analizie bitwy wiedeńskiej i kampanii 1683 r. Do sojuszu Rzeczypospolitej z monarchią habsburską doszło w wyniku załamania się wcześniejszych planów politycznych króla. Rysowała się także możliwość korzystnego rozstrzygnięcia nieuniknionego starcia z państwem ottomańskim. Armia polska odegrała wielką rolę w bitwie pod Wiedniem, a Jan III, autor i główny wykonawca planu bitwy, potwierdził swe nieprzeciętne talenty wodzowskie. Zwycięska bitwa powstrzymała napór turecki na Europę, nie przynosząc jednak Rzeczypospolitej bezpośrednich korzyści.

Dr Zygmunt Abrahamowicz (Kraków) przedstawił referat *Jan III Sobieski i bitwa wiedeńska w świetle źródeł muzułmańskich*. Współczesne relacje tureckie (m.in. Silahdara Mehmeda agi, Defderdara Sary Mehmeda, Husejna Hezarfenna) przynoszą interesujący obraz wiedeńskiej wyprawy wielkiego wezyra Kara Mustafy. Było to w znacznym stopniu samowolne działanie wezyra, wynikające z motywów